

JÓZEF FERT

NIE ZNANE NORWIDIANA
W BIBLIOTECE POLSKIEJ W PARYŻU

Rękopiśmienne norwidiana Biblioteki Polskiej w Paryżu nie zajmują w spuściznie Norwidowskiej szczególnie wysokiej pozycji. Mimo że poeta spędził w Paryżu ponad połowę życia, nie tu większość jego papierów znalazła ostateczne schronienie. W porównaniu do zbiorów Biblioteki Narodowej czy Biblioteki Jagiellońskiej, żeby porzekać na tych najważniejszych, paryskie norwidiana to w zasadzie margines. Naturalnie, Biblioteka nie gromadziła ich nie tyle z powodu pewnej – odwzajemnianej zresztą – niechęci do autora *Promethidiona*, co raczej zgodnie ze swym pierwotnym programem, preferującym upowszechnianie czytelnictwa, a nie zbieranie, opracowywanie i publikację archiwaliów. Przełomem w tym względzie stało się rozciągnięcie nad tą szacowną instytucją patronatu Akademii Umiejętności (od r. 1891); przełom ten nie dotyczył jednak archiwaliów Norwidowskich, te zresztą stały się wkrótce przedmiotem wielkiej akcji rewindykacyjnej Miriama, w wyniku której zdecydowana większość rękopisów poety znalazła się w kraju (nb. niektóre z nich podzieliły jego tragiczny los). Warto jednak zauważyć, iż Biblioteka posiada bogaty zbiór pierwodruków Norwida, w tym wiele druków bardzo rzadkich (np. druki ulotne).

A jednak studiowanie tych stosunkowo nielicznych śladów Norwidowskich w Bibliotece Polskiej ma istotny walor: rzecz w tym, iż mają tu one kontekst bodaj najbardziej naturalny – jako składniki dokumentacji dziejów emigracji polskiej. Także „roz-calony” sposób ich umiejscowienia – w różnych zespołach rękopisów – to w tym wypadku zaleta, gdyż pozwala obcować z ich w miarę autentycznymi kontekstami. Zakończenie katalogowania rękopisów Biblioteki otworzy nowe perspektywy badawcze, oczywiście, nie tylko dla norwidologii.

Moja kwerenda w Bibliotece latem 1993 r., możliwa dzięki uprzejmości jej pracowników, a szczególnie dyrektora Leszka Talki i kustosa działu rękopisów,

pisów Marka Prokopa, sfinansowana przez Association Française des Amis de l'Université Catholique de Lublin i wspierana łaskawą pomocą Pań Denise de Champeaux i Solange Tribalat, pozwoliła mi natknąć się na wiele nie publikowanych śladów Norwida. Zdarzyły się wśród tych znalezisk takie, które mogą rzucić nowe światło na biografię Norwida – szczególnie ciekawe wydają mi się dowody zainteresowania Towarzystwa Dobroczynności Dam Polskich losem poety.

Pełne skomentowanie publikowanych tu dokumentów wymaga szerszych studiów, toteż chciałbym tymczasem zaprezentować owe znaleziska, nie wchodząc – prócz najbardziej niezbędnego komentarza – w całość Norwidowskiej biografii.

Materiał ilustracyjny zamieszczam w wyborze. Informacja bibliograficzna zapisana została w pamięci komputera Biblioteki.

Teksty przytaczam w postaci zmodernizowanej.

Skróty:

BP	– Biblioteka Polska w Paryżu
I„CziCh”	– Instytucja „Czci i Chleba”
TDDP	– Towarzystwo Dobroczynności Dam Polskich
THL	– Towarzystwo Historyczno-Literackie
TPN	– Towarzystwo Pomocy Naukowej
akc.	– akcesja
< >	– skreślenie w rękopisie

1. TOWARZYSTWO DOBRO CZYNNOCI DAM POLSKICH (SOCIÉTÉ DE BIENFAISANCE DES DAMES POLONAISES)

W materiałach TDDP znalazłem kilkanaście zapisów odnoszących się do Norwida.

Pierwszy z nich – i chyba bardzo ważny dla studiów biograficznych – to protokólna rejestracja posiedzenia TDDP z 17 lipca 1858 r., na którym m.in. przydzielono zapomogę Norwidowi; rzecz niewątpliwie dotyczy Cypriana; Ludwik w owym czasie szczęśliwie się żenił z posażną panną Jarnowską. Jest to bodaj pierwszy przykład uzależnienia poety od pomocy społecznej; dokument ów znajduje się w *Protokole posiedzeń Towarzystwa Dobroczynności*

ci *Dam Polskich z roku 1858–1859*, BP akc. 2524: „Norwid otrzymał na kurację franków dwadzieścia”¹.

Następny ślad pomocy TDDP dla Norwida pojawił się w omawianych tu dokumentach dopiero w r. 1875, co chyba jednak nie oznacza, że przez blisko dwadzieścia lat Towarzystwo nie pamiętało o nim; warto szukać dalszych zapisów w innych dokumentach, skoro po r. 1875 przejawów zainteresowania tej organizacji losem poety jest aż tyle.

Najważniejsze z nich znalazły zapis w *Księdze rachunkowej zaprowadzonej dla rozdania sum udzielonych Towarzystwu Dam Polskich przez rząd francuski począwszy od kwietnia 1875 roku*; BP akc. 2602. Rachunki w tej księdze doprowadzono do r. 1883. Nazwisko Norwida pojawiło się w niej w następujących pozycjach:

- 30 maja 1875 r.   - „P[an]u Norwidowi Cyprian[owi] 100 [franków]”,
- 13 grudnia 1876 r. - „P[an]u Norwidowi 100”,
- 20 grudnia 1877 r. - tu nazwiska poety można się domyślać pod ogólną informacją „14-tu Weteranom u Ś[więte]go K[azimierza] 280”,
- 21 lutego 1879 r.   - „P[an]u Norwidowi Cyprianowi 40”, na marginesie dopisek (raczej podpis) „B. Zaleski”; jak się pokaże dalej, jest to jeden z przykładów znanej uczynności Zaleskiego, z której i Norwid niejednokrotnie korzystał.
- 6 stycznia 1883 r. - „p. Norwidowi 20”.

A oto pozostałe zapiski w dokumentacji TDDP, do których udało mi się dotrzeć.

Wpis z r. 1875 w *Księdze wydatków TDDP z lat 1862–1877*, w dziale „Wydatki z ofiar”:

[...] W Paryżu [...] Norwid Cyprian 50.

Pokwitowanie zapomogi nadzwyczajnej z 10 czerwca 1875 r. w wysokości 100 franków, ręką Bronisława Zaleskiego; BP akc. 2585, kwit nr 25 (poprzednio 24); skasowany znaczek opłaty skarbowej za 10 centimów. Kartka zwykłego papieru 105 x 180 mm; atrament zrudziały:

¹ Wzmianka na ten temat, aczkolwiek niedokładna, w książce Z. Karczewskiej-Markiewicz *Panna lodowata*, Poznań 1973 s. 65; por. komentarz Gomulickiego w tomie 11 *Pism wszystkich* s. 614.

100 fr.

Reçu de la Société de Bienfaisance des Dames Polonaises pour remettre à M. Cyprien Norwid à titre de secours extraordinaire, la somme de cent francs. Paris, le 10 juin 1875

Br. Zaleski

Pokwitowanie zapomogi w wysokości 100 franków z 13 października² 1876 r., również ręką Bronisława Zaleskiego; BP akc. 2584, kwit nr 145. Kartka papieru 105 x 178 mm; atrament zrudziały:

100 frcs

Reçu de la Société de Bienfaisance des Dames Polonaises pour remettre à Monsieur Norwid, à titre de secours extraordinaire la somme de cent francs. Paris, le 13 X-re 1876

Br. Zaleski

Pokwitowanie zasiłku dla Weteranów w Świętym Kazimierzu z 31 grudnia 1877 r. na liście zbiorowej; BP akc. 2584 nr pokwitowania 147. Kartka papieru w kratkę 280 x 205 mm zapisana recto i verso (verso – powtórzony nagłówek i numer pokwitowania); nazwisko poety skreślone, skreślono również nazwisko Michała Zaleskiego. Skasowany znaczek opłaty skarbowej za 10 centimów. Lista sporządzona ręką Tomasza Olizarowskiego:

Les soussignés Vétérans Polonais à St Casimir reconnaissent avoir reçu de la Société de Bienfaisance des Dames Polonaises, à titre de secour extraordinaire la somme de <300 fr.>. Deux cent quatre vingt francs, repartie comme il suit [*tu następuje wyliczenie odbiorców dwudziestofrankowych zapomóg oraz ich pokwitowania w postaci własnoręcznych podpisów*]: 1. Jan Chwalibóg, 2. Ignacy Grudziński, 3. <Cyprian Norwid>, 4. Konstanty Balicki, 5. Paweł Celiński, 6. Tomasz Chmieleński, 7. Izydor Gużkowski, 8. Konstanty Herubowicz, 9. Ignacy Iwanczewski, 10. Adolf Kozłowski, 11. Tomasz Olizarowski, 12. Franciszek Puż, 13. Dominik Renkiewicz, 14. Franciszek Steckiewicz, 15. <Michał Zaleski>, 16. Józef Zdanowicz. Totale 280. Le 31 decembre 1877. Thomas Olizarowski. [Verso:] N° 147. 14-tu Weteranom S-go Kazimierza – 280.

Pokwitowanie dwudziestofrankowego zasiłku dla Weteranów w Świętym Kazimierzu z 17 grudnia 1879 r.; w trzech przypadkach odbiór zapomogi pokwitowała siostra Teresa Mikułowska, dotyczy to m.in. Norwida. BP akc. 2584, nr kwitu 130. Arkusz białego papieru 280 x 201 mm.

---

² Być może, pokwitowanie dotyczy 13 grudnia (X – décembre). W tym miejscu pragnę podziękować Małgorzacie Plucie za krytyczną lekturę mojego tekstu.

Les soussignés Vétérans Polonais à St Casimir reconnaissent avoir reçu de la Société Bienfaisance des Dames Polonaises, à titre de secour extraordinaire la somme de troiscents-quarante francs, repartie comme il suit [wyliczenie odbiorców i ich podpisy]: 1. Balicki Constantin, 2. Bernaszek Martin – za Biernaszka s. T. Mikułowska, 3. Boczkowski Ignace, 4. [Jan] Chwali-bóg, 5. Chmielenski Thomas [podpis: Chmieleński], 6. Czyszkowski Stanislas, 7. Dębiński Eugene – za Dębińskiego s. T. Mikułowska, 8. Guzkowski Izidor [podpis: Guskowski], 9. Grudziński Ignace, 10. Kozłowski Adolph, 11. Norwid – za Norwida s. T. Mikułowska, 12. Płaskowski Eugene, 13. Puz – za Puza Chmieleński, 14. Renkiewicz Dominique – za Renkiewicza Chmieleński, 15. Steckiewicz François, 16. Zdanowicz Joseph, 17. Zaleski Michel. Totale 340. Paris, le 17 decembre 1879, o. Hono[rat] Siemaszko. [Verso]: 1879. N° 130. Kwit S-go Kazimierza.

Pokwitowanie zapomogi w wysokości 20 franków z 6 stycznia 1883 r. podpisane przez s. Bronisławę [Studniarską]; BP akc. 2584, paczka nr 240, kwit nr 496. Kartka 102 x 123 mm, atrament czarny:

20 fr.

Reçu de la Société de Bienfaisance des Dames Polonaises, à titre de secours extraordinaire, la somme de vingt francs. Paris, le 6 janvier 1883.

S. Bronisława à reçu pour Mr Norwid 20 fr^{ts} vingt fr^{ts}.

W *Spisie asygnacji* z lat 1879–1891, BP akc. 2574, na s. 159 w maju 1883 r. w pozycji 331 zapisano: „P[an]u Norwidowi [na ubranie] 15”. Zasiłek złożono „na ręce dystrybutora”.

W tymże *Spisie* na s. 160 zapis w pozycji 353: „na pogrzeb p. Norwida 20”.

Liste des Vétérans w postaci luźnej kartki bez daty (BP akc. 2619) podaje w pozycji 20: „Norwid Cyprien”, nazwisko poety podkreślone niebieską kredką i wzięte w nawiasy.

Lista różnych osób, w tym Weteranów Świętego Kazimierza, BP akc. 2619, na kartce z zeszytu zawiera zapis: „p. Norwid”; nazwisko poety podkreślone.

2. INSTYTUCJA „CZCI I CHLEBA”

Opisana przez odkrywców dokumentu – Jana Skarbka i Jana Ziółka („Studia Norwidiana” 7:1989 s. 105–113) – deklaracja Norwida, ofrankowana i przesłana pocztą na ręce Karola Królikowskiego, została zapieczętowana od-ciskiem owalnego wkłęsło rzeźbionego sygnetu z napisem: C NORWID; wy-

miary: długość około 15 mm, szerokość 5 mm. Stempla tego lub analogicznego użył poeta m.in. jako sygnatury rysunku *Sprzedaż Pegaza* (zbiory THL w Paryżu).

Lista członków I, „CziCh” z lat 1862–1869, BP rkps 757 s. 34, w pozycji 1259 (jest to numer deklaracji Norwida) zawiera następującą notę:

Norwid Cyprian Kam[il] – 12 [kwota zadeklarowana przez poetę] – [w rubryce wpłat w roku] 1867: 12.

Lista członków I, „CziCh” z lat 1862–1882, BP rkps 672 s. 62-63, pod r. 1867, w pozycji 1259 powtarza potwierdzenie wpłaty:

Norwid Cypr[ian] Kamil – Paris – 12.

Księga „podatkowa” z lat 1862–1869, BP rkps 681 s. 170, pod r. 1867, w pozycji 699 podaje:

Norwid Cyp[rian] – 6 [jest to potwierdzenie pierwszej zadeklarowanej przez poetę raty „podatku narodowego”]; w tejsze księdze na s. 156 poz. 223 pod rokiem 1867: „Norwid Kam. 6”³.

Lista alfabetyczna członków składających Stowarzyszenie Instytucji „Czci i Chleba” [...] z lat 1862–1887, BP rkps 668 s. 80-81, pod datą 1866 r., w pozycji 1259 powtarza informację:

Norwid Cyprian Korneli [!] – Paryż – 12.

Lista członków, którzy przystąpili do Stowarzyszenia wzajemnej pomocy pod nazwą „Czci i Chleba” [z lat 1862–1887], BP rkps 669 s. 74-75, w pozycji 1259 powtarza:

Norwid Cyprian Korneli [!] – Paryż – 12.

---

³ Uzupełnienie M. Pluty; por. wzmiankę na ten temat w pracy J. Skarbka i J. Ziółka, s. 108.

Wśród wykazów zapomóg, udzielanych przez I,„CziCh” w latach 1862–1931, BP rkps 707 s. 20, znajduje się, sporządzona ręką Bronisława Zaleskiego, lista, na której znajdujemy zapis odnoszący się do rozchodu z 6 czerwca 1875 r.⁴:

Norwid Cyprian – 50.

Kasa wydatków nr 2 z lat 1876-1883, BP rkps 680 s. 24 i 92, zawiera dwa interesujące zapisy, pod r. 1877:

Paryż – Norwid – 50.

i pod rokiem 1883:

Paryż – Norwid Cypr[ian] – 25.

W *Protokole* posiedzeń wydziału administracyjnego I,„CziCh” z lat 1872–1880, BP rkps 666, w zapisie pod datą 29 stycznia 1877 r. czytamy m.in.:

Wydział upoważnia Zaleskiego [Bronisława] do wypłacenia Norwidowi 50 fr., które mu z ofiar jednorazowych zwróci administrator.

Zapis ten został anulowany; w protokole wykreślono zapis o przyznaniu zapomogi Norwidowi i opisano ten fakt następująco:

Wymazano dwa wiersze ostatniego ustępu. Sekr[etarz] Rustejko.

Na owym posiedzeniu, jak wynika z podpisów, sekretarz był nieobecny; „za sekretarza” podpisał wówczas... Bronisław Zaleski.

W *Protokole* posiedzeń Komisji weteranów z lat 1862–1882, BP rkps 664 s. 89, na posiedzeniu 9 maja 1877 r., na którym rozdano jednorazowe zapomogi, postanowiono m.in.:

---

⁴ Możliwe są tu inne lekcje: 31 października 1875 albo 5 marca 1876 r.

Dla Rodaków zamieszkałych w Paryżu: Cyprianowi Norwidowi, Tomaszowi Malinowskiemu i Edwardowi Pożerskiemu po 50 fr.

Na koniec odnotować może warto zupełny drobiazg, ale przecież drobiazg dość znamienity: w dokumentach I, „CziCh” kilkakrotnie, m.in. w protokole z 11 marca 1888 r., jednemu z weteranów Świętego Kazimierza – Michałowi Zaleskiemu – przypisano imię C y p r i a n. Norwid nie żył od pięciu lat...

3. HOTEL LAMBERT

Bogata dokumentacja Hotelu Lambert, niestety – rozproszona w wielu archiwach, zawiera ciekawe dopowiedzenie do wiedzy o losach Ludwika Norwida, które zazębiają się również o fakty z życia Cypriana. Ludwik jako zupełny bankrut zdecydował się wyjechać z Francji do kraju; trzeba było znaleźć środki na podróż, nieodzowna okazała się pomoc Hotelu Lambert.

W dokumentach Władysława Czartoryskiego, w księdze *Wydatków na sprawy publiczne z lat 1868–1875*, BP rkps 807 s. 36, pod datą 2 marca 1869 czytamy:

P[anu] Norwidowi na podróż – 100.

Ten zapis może rzucić nowe światło na okoliczności wyjazdu Ludwika Norwida do Warszawy, opisane przez Juliusza W. Gomulickiego w *Kalendarzu biograficznym Cypriana Norwida* (PWsz 11, 113).

W zestawieniu *Wydatków* księcia Władysława na sprawy publiczne z lat 1876–1883, BP rkps 808 s. 29, w dziale „Wsparcia i datki”, znajduje się zapisana ołówkiem nota:

Na p. Norwida – 25.

W teŹe księdze na s. 41 pod datą 8 grudnia 1880 r. kolejny zapis:

Norwid (akwarela) – 50.

4. TOWARZYSTWO POMOCY NAUKOWEJ (INACZEJ: KOMITET POMOCY NAUKOWEJ)

W księdze kasowej TPN z lat 1868–1882, BP akc. 606 s. 16, pod datą maj 1869 r. zapisano:

Cyprianowi N[orwi]d[owi] – za odczyt – 100 [franków].

Chodzi tu zapewne o honorarium za wygłoszenie *Rzeczy o wolności słowa*, co nastąpiło 13 maja 1869 r.

Nazwisko poety figuruje w alfabetycznym spisie członków TPN w *Sprawozdaniach, rachunkach i papierach różnych TPN* z lat 1868–1872, BP akc. 602 k. 214: „Norwid Cyp[rian]” – zapis z około 1870 r.

5. POKWITOWANIA WYPOŻYCZALNI KSIĄŻEK

Protokół pożyczki z Biblioteki Polskiej od 1 stycznia 1847 do 1853 r., BP akc. 3032, zawiera wiele zapisów dotyczących brata Cypriana – Ksawerego Norwida; pierwszy wpis nosi datę 23 stycznia 1849 r., co może potwierdzać przypuszczenie, że Cyprian po przyjeździe z Włoch do Paryża mógł się zatrzymać u brata.

Wprawdzie nie zauważyłem zapisów, które świadczyłyby o korzystaniu Cypriana Norwida z Wypożyczalni⁵, ale są ślady czytania jego książek: w *Księdze wypożyczeń*, BP akc. 3030, pod datą 6 sierpnia 1879 r. czytamy, że „dr Michałowski Feliks pożyczył [m.in.] Norwida *Poezyje*, Lipsk 1863.”

6. PAPIERY JANA BARTKOWSKIEGO

W dokumentacji zgromadzonej przez Jana Bartkowskiego (1811–1893), zasłużonego historyka emigracji, twórcy *Spisu Polaków zmarłych na emigracji od 1861 do 1891*, BP akc. 3558 s. 173, pod r. 1883 czytamy:

⁵ M. Pluta podczas kwerendy w BPP znalazła w *Księdze wypożyczeń* z lat 1865-1879 (akc. 3030) informacje o wypożyczaniu książek dla Norwida przez Bronisława Zaleskiego.

Norwid Cyprian Kamil, syn Jana N[orwida] i Ludwiki Zdzieborski [!], [urodzony] 24 września 1822? czy 1827 (w woj. mazowieckim), [zmarł] 23 maja 1883 r. Paryż. – Poeta i artysta. Emigrant z 1848 r. [!]. Umarł w zakładzie Weteranów Ś[więte]go Kazimierza. [Nekrolog:] „Kurier Paryski” 13 czerwca [18]83 r.

Lista alfabetyczna emigrantów, BP akc. 3557, notuje:

Norwid Ksawery Toporczyk – Wrocław 1861.

Zmarli. Wyciąg ze zbiorów o. Siemiaszki spisany alfabetycznie 1885, BP akc. 3557 s. 92:

Norwid Cyprian Kamil – Paryż 23 maja 1883.

Spis Polaków zmarłych w Emigracji, BP akc. 3557 s. 120:

Norwid Ksawery Toporczyk – Wrocław (Prusy) 1861 – z 1848 r.

Niżej zapis:

Norwid Cyprian Kamil – 23 maja 1883.

7. GRÓB NORWIDA

Nie udało mi się znaleźć ani potwierdzenia, ani zaprzeczenia sugestii Gomulickiego na temat ostatecznego miejsca spoczynku prochów poety (*Kalendarz biograficzny Cypriana Norwida*. PWSz 11, 191); dotarłem natomiast do dokumentacji przeniesienia Norwida z cmentarza w Ivry na Montmorency.

Klepsydra, przesłana pocztą na ręce Władysława Mickiewicza do zbioru nekrologów gromadzonych w Bibliotece; tu charakterystyczny błąd – według nekrologu poeta miał w chwili śmierci 59 lat.

List Bolesława Rubacha (1841–1912), jednego z zasłużonych członków Komisji Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji, skierowany – prawdopodobnie – do Stanisława Henryka Loewenhardta (1838–1915). Sekretarzem Komisji był w tym czasie Stanisław Artwiński.

Tekst na dwustronnie zapisanym białym wizytówkowym kartoniku 85 x 105 mm. BP akc. 2470.

Paryż, dnia 30 lipca 1888 r.

Szanowny Doktorze!

Dostałem na przeniesienie śp. Norwida 100 rs – wyraźnie: sto rubli – przeto zniesiona została przeszkoda materialna.

We środę przyszlą wyjeżdżam z Paryża; nie mogę się obecnie zająć tą sprawą, przeto – jeżeli Szanowny Doktor sądzi za stosowne – można by Plucińskiego i Norwida przenieść w krótkim czasie.

Dybowski Aleksander przyrzekł 50 franków. Mam nadzieję, że nie cofnie ofiary.

Jeżeli Szanownemu Doktorowi czas pozwoli, to może jutro na rozdaniu nagród w naszej szkole się zobaczymy, to byśmy pogawędzili obszerniej. W każdym razie do widzenia za trzy tygodnie –

B. Rubach

Całemu Domowi Sz. Doktora serdeczne pozdrowienia. W wypadku przeniesienia zwłok śp. Plucińskiego proszę uprzedzić na kilka dni o dniu i godzinie Stanisława Artwińskiego.

W zbiorze nekrologów BP znajduje się informacja o przeniesieniu prochów Norwida z Ivry na Montmorency⁶. Tekst wpisany kaligraficznie na jednej stronie białej kartki 150 x 87 mm.

We środę 28 listopada
o 8-ej rano odbędzie się
przeniesienie zwłok
Cypriana Norwida
ze cmentarza Ivry
do Montmorency –
między 11-tą a 12-tą w cmentarzu
Montmorency.

Od rodziny i przyjaciół.

Napis epitafijny – na białym wizytówkowym kartoniku 68 x 106 mm – w papierach Gałęzowskich, BP akc. 2470.

⁶ Por. informacje Gomulickiego w PWsz 11, 190-191, 195.

Cyprian Norwid
Poeta Malarz
urodzony na Mazowszu r. 1821
umarł w Paryżu r. 1883

Na odwrocie wyżej opisanego dokumentu:

Cyprien Norwid (Date du décès 22[!] Mai 1883)
Pièces remises à Mr Loewenhard[t]
1° Acte de naissance,
2° Lettre de faire-part,
3° Concession au cimetière
4° Reçu de la maire du XIIIe arr[ondissement]t,
5° Facture de Poulin marbrich et total des dépenses,
6° Epitaphe.

Bilet wizytowy Henry de Larralde Dustéguy – 68 x 107 mm – BP akc.
2470, verso:

Napis wryty na kamieniu:
Cyprian Kamil Norwid
Polak.
Poeta, Literat, Malarz i Rzeźbiarz.
Urodzony na Mazowszu 1822[!]
Przecierpiał lat czterdzieści
Oddalenia z Ojczyzny
i prześladowań Jej ciemni[ę]c[ó]w.
Zmarł w Paryżu, 23 Maja 1883.

Posiedzenie ^{Towarzystwa} 27⁴³
 Towarzystwa Dobroczynności Dam
 polskich dnia 11 Lipca 1858
 a posiedzenie Generalne odbyło się
~~obcni~~ - dnia 15 stycznia 1859.

Obcni -

20 / 17 Lipca

232. Płockiński Feliks otrzy-
 mał na "rymów" fr Dwadziścia

20 / 8

233. Korciowski otrzymał na ry-
 ce franków Dwadziścia -

20 / 9

234. Norwid otrzymał na kwasy
 Franków Dwadziścia -

~~27~~
N° 25.

= 100 fr =

Reçu de la Société de Bienfaisance des dames Polonoises pour remettre à M. Cyrille Norwid à titre de secours extraordinaire, la somme de cent francs. Paris le 10 Juin 1875.

F. Talley

II. 2. Pokwitowanie zapomogi dla Norwida z 10 czerwca 1875 r., TDDP, akc. 2584

N° 145.

= 100 fr =

Reçu de la Société de Bienfaisance des dames Polonoises, pour remettre à Monsieur Norwid, à titre de secours extraordinaire, la somme de cent francs. Paris, le 13 Xme 1876

F. Talley

II. 3. Pokwitowanie zapomogi dla Norwida z 13 grudnia 1876 r., TDDP, akc. 2584

№ 147

Les sousignés Vétérans Polonais de St. Casimir reconnaissent avoir reçu de la Société de Bienfaisance des Vétérans Polonais, le titre de secours extraordinaire, la somme de 280 fr. deux cent quatre vingt francs, répartie comme il suit

	FRANCS	
1 Jan Chwalibog	20.	Jan Chwalibog
2 Ignacy Grudzinski	20.	Ignacy Grudzinski
3 ~~Cyprian Nowid~~	20.	
4 Konstanty Balicki	20.	Balicki
5 Pawel Celinski	20.	Celinski
6 Tomasz Chmielenski	20.	Chmielenski
7 Izydor Guxkowski	20.	I. Guxkowski
8 Konstanty Merubawick	20.	Merubawick
9 Ignacy Swanczewski	20.	Swanczewski
10 Adolf Kozłowski	20.	Kozłowski
11 Tomasz Olizarowski	20.	Tomasz Olizarowski
12 Franciszek Puk	20.	Puk
13 Dominik Renkiewicz	20.	Dominik Renkiewicz
14 Franciszek Steckiowicz	20.	Steckiowicz
15 ~~Michał Kaleski~~	20.	
16 Jozef Wdanowicz	20.	Jozef Wdanowicz
Total		280

№ 31

Thomas Olizarowski

II. 4. Pokwitowanie zasiłku dla Weteranów w Świętym Kazimierzu z 31 grudnia 1877 r., TDDP, akc. 2584

N° 150

Les soussignés Vétérans Polonais à St Casimir, reconnaissent avoir reçu de la Société de Bienfaisance des Dames Polonaises, à titre de secours extraordinaire la somme de troiscent-quarante francs, répartie comme il suit.

	francs	
1 M ^r Balicki Constantin	20	Bratki
2 M ^r Bernardzik Martin	20	La Pimozja s. t. Mikulowicki
3 M ^r Boczkowski Ignace	20	J. Boczkowski
4 M ^r Chwalibog	20	Jace Chwalibog
5 M ^r Chmielenski Thomas	20	Chmielenski
6 M ^r Czynkowski Stanislas	20	Czynkowski
7 M ^r Dabinski Eugene	20	La Dabinski s. t. Mikulowicki
8 M ^r Guskowski Didor	20	Guskowski
9 M ^r Gurdziński Ignace	20	Ignace Gurdziński
10 M ^r Kozłowski Adolphe	20	Kozłowski
11 M ^r Kowal	20	La Kowal s. t. Mikulowicki
12 M ^r Kierskowski Eugene	20	Kierskowski
13 M ^r Kur	20	La Kur Chmielenski
14 M ^r Kunkiewicz Dominique	20	La Kunkiewicz Chmielenski
15 M ^r Steckiwicki Janęci	20	Steckiwicki
16 M ^r Lelancowicz Simeph	20	Lelancowicz
17 M ^r Zabiski Michel	20	Zabiski
Totale		340

Paris, le 17 Decembre 1879
Chmielenski

II. 5. Pokwitowanie zasiłku dla Weteranów w Świętym Kazimierzu z 17 grudnia 1879 r., TDDP, akc. 2584

496

= 20 fr. =

Reçu de la Société de Bienfaisance des Dames
Polonoises, à titre de secours extraordinaire, la
Somme de vingt francs. Paris, le 6 Janvier 1883.

A. Porosińska a reçu pour
M. ^{le} Norwida 20 fr.
vingt fr.

May 1883.

Na czyje ręce	N.	Forma	najbliższe potrzeby	fr.	£	fr.
			z przeniesienia			380
byłoby to	338	P ⁿⁱ Owickij		10	"	
J ⁿⁱ	339	P ⁿⁱ Olszowskiemu Fort.	J ⁿⁱ	5	"	
J ⁿⁱ	340	P ⁿⁱ Okoniowi	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	341	P ⁿⁱ Orłowskiemu Brau	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	342	P ⁿⁱ Prytukskiej	J ⁿⁱ	15	"	
J ⁿⁱ	343	P ⁿⁱ Sosnowskiemu k.	J ⁿⁱ	15	"	
J ⁿⁱ	344	P ⁿⁱ Szymanowskiemu	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	345	P ⁿⁱ Szablowskiemu	J ⁿⁱ	5	"	
J ⁿⁱ	346	P ⁿⁱ Jankowskiemu	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	347	P ⁿⁱ Schreyger	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	348	B ⁿⁱ Dykster	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	349	B ⁿⁱ Kusmierski	J ⁿⁱ	5	"	
J ⁿⁱ	350	B ⁿⁱ Siwinski	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	351	B ⁿⁱ Baerystkiemu	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	352	B ⁿⁱ Morowi	J ⁿⁱ	10	"	
J ⁿⁱ	353	na pogrzeb p. Korwiew		20	"	
J ⁿⁱ	354	B ⁿⁱ Remus Emilowi	na drogę	10	"	
J ⁿⁱ	355	B ⁿⁱ Kleberowi Andrejowi	na narząd	10	"	
J ⁿⁱ	356	B ⁿⁱ Korbaszkiemu	zysanie	5	"	
J ⁿⁱ	357	B ⁿⁱ Cholewickiemu	dt	5	"	
J ⁿⁱ	358	B ⁿⁱ Szarymskiemu Tomaszowi	dt	10	"	
J ⁿⁱ	359	B ⁿⁱ Boreckiej Honoracji	dt	5	"	
J ⁿⁱ	360	B ⁿⁱ Potkowskiemu	dt	10	"	
J ⁿⁱ	361	B ⁿⁱ Pawlakowi	dt	5	"	
J ⁿⁱ	362	B ⁿⁱ Jesiotrymskiemu	mięskawa	10	"	
J ⁿⁱ	363	B ⁿⁱ Bilinskiemu Narcyzowi	zysanie	5	"	
J ⁿⁱ	364	15 ⁿⁱ bierny wyrażony na kwiecie w ciągu miesiąca		27	"	
J ⁿⁱ	365	B ⁿⁱ Desgranges piekarni	na drogę	250	"	
J ⁿⁱ	366	B ⁿⁱ Forcycaud piekarni	dt	107	65	624
			Doprzeniesienia			1,004

II. 7. Spis asygnacji z lat 1879-1891, TDDP, akc. 2574

Jurisy

- 1 Bieszycki
  - 2 Borowski
  - 3 Fijała Michał
  - 4 ~~Wysiecki~~ (zop. z c.e.)
  - 5 Wilczyński
  - 6 Piłkiewicz
  - 7 Strzelecki
  - 8 Walczkowski
-
- J. 1 Dabrowski —
  - J. 2 Lemowski X
  - J. 3 Jędruski Karol X
  - J. 4 Michalski — 500-
  - J. 5 Majewski +
  - p. 6 Nowicki
  - p. 7 Cyganowski
  - J. 8 Stangor X
  - J. 9 Zylinski

II. 9. Lista osób z kręgu Świętego Kazimierza, TDDP, akc. 2619

Posiedzenie Wydziału administracyjnego Instytucji „Czci i Chleba”
z dnia 19^{go} Stycznia 1877 r.

Obecni: Dⁿⁱ Michałowski (Prezes Wydziału), Administrator Laskowicz, Sędziowie
Starosiejew, Dⁿⁱ Hanzel i w zastępstwie iudexów Ruszycki, Brontarski i Łabicki,
jako Sekretarz.

Wydział administracyjny na powyższego w Wydziale wybrał Dⁿⁱ Michałowskiego
Administratorem delegowanym przedkładać sprawę rachunków, wykonań i
rozchodów Instytucji za ubiegły rok. Wydział po ich przyjęciu zatwierdził
cały rok, który ma być rozliczony w Sprawozdaniu. Łabicki odebrał pismo
do Sprawozdania, który przysięgnie i zatwierdzi w następnym czasie.

Wydział wyznaczył Łabickiego do wypracowania Norwidowi 50^{tych} kopece
a dalej jak w sprawie zwania Administratora. Na kim poświęcić zamieszkał w czasie.

Poręki, dnia 18^{go} Lipeca 1877 roku.

wyrażam dwa dni
obrotowego inspektora
Jaka. Ruszycki

Prezes Wydziału Michałowski
Za Sekretarza ~ W. Kallala

Posiedzenie Wydziału administracyjnego Instytucji „Czci i Chleba” z dnia 18^{go} Lipeca 1877 r.

Obecni: Dⁿⁱ Michałowski, Prezes Wydziału, Laskowicz Administrator, Dⁿⁱ Hanzel i
Ruszycki, Sekretarz.

Administrator delegowany oświadczył, że celom obecnego posiedzenia jest głównie poro-
zumienie się co do sposobu, jaki ma być rozstrzygnięty na bliższym posiedzeniu ogólnego
Radcy. Gdy żadnego nowego interesu nie ma do przedkazań i Radcy, a tylko wymagają,
ażaby ogólnie posiedzenie. Entuzjastki Rady utworzo się porozumienie z tym, że wydział
administracyjny zgodzi się z Administratorem, a idy tenże rozumieć w Radzie o Hanzel i
się w ciągu ubiegłego roku, o nowych wytykach na funduszu i tak, jak to się dzieje
wie rapida sp. Alina Janowicza. Na kim poświęcić zamieszkał w czasie. Poręki, dnia 19^{go} Stycznia 1877 r.

Jaka. Ruszycki

Michałowski

	<u>Wsparcia i datki</u>	Przebiegiem	1822
Luty	4. Siudowskiemu (Sylwesterowi)		5
	" Gryniewskiemu		10
	" Cujowickowi		2
	" Pani: Kacwi		5
	" Rudkowskiemu i Sopotkowskiemu		10
	" Pani: Dollinger i Zawistowskiemu		20
	" Oficyna Miedzyczna		30
	8 Kwota pani Troplow i pani Nordfort		40
	20 " pani Reubot		20
	21. Datki		10
27	Wysłano do Nancy na wsparcie przybywają- cym radakom		100
	Luty	302	252
Marzec	1. Wsparcie p. Paradis		10
	" Nutorawiczowi		10
	" Zawistowskiemu, Rudkowskiemu i p. Dollinger		25
	" Oficyna Miedzyczna		30
	" Kwota pani Aguado		20
	2 G. Norwidowi na podróż		100
	" G. Białozierowski		50
	" Na 5ci stypendystów (20 Luty; Marzec)		200
	" Kwota p. d' Harcourt		20
	" " Selverte		20
	" " Longjumein		20
	" " de Brossard		10
	G. Kapickiemu wsparcie		10
	11 Spółki za Kobielińskiego		200
	19 Kwota pani Luder		20
	" Biednemu Tetawtowi (2. raz)		10
	20 Kwota p. d' Forcade		20
22 Składka na Siostrę w Spółce		50	
" Wroblewskiemu Choremu do Tuluzy		20	
			2119

II. 11. Wydatki księcia Władysława Czartoryskiego na sprawy publiczne, rkps 807, s. 36

Maj 1869

	z przeniesienia	Fr	1576		
31	Nieszkowskiemu za 4 misieje i i dodatki (przedzeni i kłacie) . . .	Fr	100	-	
	Cyprianowi N. z dodatku . . .		100	-	
40	Skalskiemu wyptacone 2. 7. 18 Lipni, sierpiń, wreszcie: Tarjcia		80	-	
	Remanent na Czerne	Fr	1788	65	
42	Skalskiemu na Czerwie/30 Fr wpisano w miejsce Tarjcia fol 20	Fr	3644	65	-
1869					
	wypłacone Stypendia	Fr			
1.	Chudajnskiemu . . .		20	-	
2.	Sutianowskiemu . . .		20	-	
4.	Truszkowskiemu . . .		20	-	
5.	Zaniewskiemu . . .		20	-	
6.	Zdanowiczowi . . .		20	-	
7.	Zdzitowieckiemu . . .		40	-	
8.	Niedzielskiemu . . .		20	-	
9.	Napieralskiemu . . .		40	-	
10.	Muyziel . . .		20	-	
11.	Deputowskiemu za 2 misieje . . .		80	-	
12.	Czaplicki Celest. . .		20	-	
13.	Czaplicki Henryk . . .		20	-	
14.	Sławymowicz . . .		20	-	
18.	Szachowskiemu . . .		30	-	
	po przeniesieniu	Fr	390	-	

II. 12. Karta z księgi kasowej Towarzystwa Pomocy Naukowej z lat 1868-1882, akc. 606

Pierj dnia 30 lipca 1888 r
 Szanowny Doktorze! Dostalam na
 prenumeracie sp. Nowica 100. Rz. wypra-
 wiez to subli — smutek zwinione wotara
 smutekde materialu ^{niektorego} ~~niektorego~~ ^{niektorego} ~~niektorego~~ ^{niektorego} ~~niektorego~~
 przyjez wyjadnam ^{niektorego} ~~niektorego~~ ^{niektorego} ~~niektorego~~ ^{niektorego} ~~niektorego~~
 Szanowny Doktor sciez na stoworne — moze
 Plusinicki i Nowica prenumeracie wlotkian
 azis — Dybowski Aleksander przyjez
 50 frankow — man nadziej ze nie cofnie ofiar-
 jesi Szanownemu Doktorowi bez pozwoli
 do mozej tros na rozdanie nagrod wnanij wlotk-
 sic wotarym — tobyimj przegawaditi wbrzesimj
 w kazdy wotarym do wlotkian
 Ony ty godnie — *[Signature]*

Szanowny Doktorze! Dostalam na prenumeracie
 wotarym — w wyppadku prenume-
 racie wotarym sp. Manicki —
 przyjez wyjadnam na kiltka dni sciez
 i godnie szanownemu Doktorowi

[Signature]

Il. 13. List Bolesława Rubacha z 30 lipca 1888 r., akc. 2470

Cyprian Norwid

Poeta Malarz

Wrodzony na Mazowszu r. 1821
 umarł w Paryżu r. 1883

Il. 14. Epitafium Norwida. Papiery Gąteżowskich, akc. 2470

Cyprien Norwid (Date Du décès 22. Mai 1883)

Pièces remises à Mr Loewenhard

- 1° Acte de naissance
- 2° Lettre de faire-part
- 3° Concession au cimetière
- 4° Reçu de la mairie du XIII° arr^t
- 5° Façture de Poulin pour les travaux et le bal des dépenses
- 6° Epitaphe

Il. 15. Dokumentacja cmentarna; zapis na odwrocie dokumentu poprzedniego (il. 14)

Napis wyryty na kamieniu.
Cyprian Kamil Norwid
Polak.
Poeta, Literat, Malarz i Przewidywacz.
Urodzony na Mazowszu 1822
Przecierpił lat czterdzieści
Oddalenia z Ojczyzny
i przesłowań jej ciemiężców.
Zmarł w Paryżu, 23 Maja 1883.

Henry de Larrialde Durbéguay
Conciller Général des Basses Pyrénées.

Château d'Urtubié, (Urrugne)